

Konkurranseloven § 10:

Forbud mot konkurransebegrensende samarbeid

Utarbeidet 8. november 2007, oppdatert 16. mars 2010.

Konkurranseloven § 10 første ledd forbyr samarbeid mellom foretak som har til formål eller virkning å begrense konkurransen. Bestemmelsen tilsvarer EØS-avtalen artikkel 53 og EF-traktaten artikkel 81. Det understrekes i forarbeidene til konkurranseloven at praksis knyttet til disse forbudene vil veie tungt som rettskilde ved den nærmere fastsettelse av omfanget av konkurranseloven § 10.

Forbudet retter seg mot samarbeid mellom uavhengige foretak. Begrepet foretak er definert i konkurranseloven § 2 og omfatter enhver enhet som utøver privat eller offentlig ervervsvirksomhet, uavhengig av i hvilken form virksomheten utøves. Det er virksomhetens art som er avgjørende, ikke enhetens rettslige status eller finansiering.

Samarbeid som skjer innenfor samme økonomiske enhet rammes ikke av konkurranseloven § 10. Forbudet rammer kun samarbeid mellom to uavhengige foretak. For eksempel rammer forbudet ikke samarbeid mellom selskaper innenfor samme konsern, eller mellom agent og prinsipal.

Samarbeid

Forbudet i § 10 omfatter for det første konkurransebegrensende avtaler mellom to eller flere foretak. Avtalens form er uten betydning, og det er ikke et krav om at avtalen må være juridisk bindende. Videre er både skriftlige og muntlige avtaler omfattet.

For det andre omfatter forbudet konkurransebegrensende beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak, typisk en bransjeorganisasjon. Det kan for eksempel dreie seg om fastsettelse av standardvilkår som begrenser konkurransen.

For det tredje omfatter forbudet enhver konkurransebegrensende samordnet opptreden. Med samordnet opptreden menes at foretak, uten at det foreligger avtale, opptrer i samforstand på en bestemt måte. Å delta på møter i et kartell kan for eksempel innebære en overtredelse selv om foretakets representant ikke deltar aktivt eller uttrykkelig inngår noen avtale om å delta i det ulovlige samarbeidet.

For at det skal være tale om samordnet opptreden kreves at det har vært en eller annen form for kontakt mellom de involverte foretakene. Ensidig markedstilpasning er således ikke forbudt etter denne bestemmelsen.

Konkurransebegrensning

Det er bare samarbeid som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen som omfattes av forbudet i konkurranseloven § 10. Gjennom samarbeid som begrenser konkurransen oppnår deltakerne å redusere eller fjerne den risiko og usikkerhet som er forbundet med konkurranse i et marked. Det er gitt eksempler på enkelte typer konkurransebegrensninger i § 10 første ledd bokstav a til e.

Forbudet gjelder både konkurransebegrensninger mellom foretak på samme omsetningstrinn (horisontalt samarbeid) og konkurransebegrensninger mellom foretak på forskjellige omsetningstrinn (vertikalt samarbeid). Horisontalt samarbeid anses normalt som mer

konkurranseskadelig enn vertikalt samarbeid, ettersom det gjelder samarbeid mellom faktiske eller potensielle konkurrenter.

Samarbeid med konkurransebegrensende formål er forbudt uten at det er nødvendig å påvise at samarbeidet også har konkurransebegrensende virkninger. Dette gjelder for eksempel følgende typer horisontale avtaler:

- Samarbeid om fastsettelse av priser.
- Oppdeling av markeder, enten det dreier seg om geografisk deling av markeder, deling av kunde grupper, deling av markeder for ulike produkter eller annet.
- Begrensning av produksjon eller salg.

Eksempel på vertikalt samarbeid med konkurransebegrensende formål er:

- Fastsettelse av bindende minimumspriser for forhandlere.

Dersom samarbeidet ikke har konkurransebegrensende formål må de mulige konkurransebegrensende virkningene av samarbeidet analyseres. Det må i så fall undersøkes konkret om det er sannsynlig at samarbeidet begrenser konkurransen. Både foretakenes stilling i markedet, arten og varigheten av begrensningen og strukturen i markedet for øvrig vil ha betydning i denne analysen.

Eksempler på samarbeid eller klausuler som må analyseres konkret kan være konkurranseforbud, avtaler om eksklusiv leverings- eller kjøpsplikt, innkjøps samarbeid og forsknings- og utviklingsavtaler. En analyse av samarbeidets konkurransebegrensende virkninger forutsetter en avgrensning av det relevante markedet. Se eget [temaark](#) for mer informasjon om metoden for avgrensningen.

Dersom den konkrete avtalen er én avtale blant mange likelydende, det vil si at den inngår i et nettverk av avtaler, må det undersøkes om selve nettverket av avtaler begrenser konkurransen, og om den aktuelle avtalen i vesentlig grad bidrar til denne konkurransebegrensningen. Et eksempel på denne typen avtaler kan være bensinleverandørers avtaler med bensinstasjoner om eksklusiv kjøpsplikt. Avgjørende vil være om nettverket av slike avtaler i det aktuelle markedet fører til at nye aktører i realiteten er utestengt.

For noen typer samarbeid vil konkurransebegrensningen være en sidevirkning av et samarbeid som i seg selv har en legitim forretningsmessig begrunnelse. Det kan være tilfelle dersom foretakene ikke kunne operert på det aktuelle markedet uten avtalen. Dette kan for eksempel gjelde franchiseavtaler, hvor det kan gis en viss eksklusivitet for å beskytte investeringen som må gjøres for å komme inn på markedet.

Det finnes mer detaljert veiledning for analysen av konkurransebegrensende virkninger i EFTAs overvåkningsorgans [retningslinjer](#) for horisontale avtaler, og i EFTAs overvåkningsorgans [retningslinjer](#) for vertikale begrensninger.

Merkbarhetskravet

For at et samarbeid skal være forbudt etter konkurranseloven § 10 må det begrense konkurransen merkbart. Kravet til merkbar påvirkning fremkommer ikke direkte av lovteksten, men følger av praksis om de tilsvarende bestemmelsene i EF-traktaten artikkel 81 og EØS-avtalen artikkel 53.

Unntak

I konkurranseloven § 10 tredje ledd er det gjort unntak fra forbudet i første ledd. Videre er det gitt forskrifter, såkalte gruppefritak, for noen typer samarbeid som normalt faller inn under unntaket i § 10 tredje ledd.

Det enkelte foretak må selv vurdere om samarbeid som omfattes av forbudet i første ledd oppfyller vilkårene i tredje ledd eller faller inn under et gruppefritak, og derfor er lovlig. Konkurransetilsynet har ikke adgang til å gi dispensasjon fra forbudet.

Se eget [temaark](#) for mer informasjon om unntaksbestemmelsen.

Ugyldighet og erstatning

Avtaler som strider mot forbudet i § 10 har ingen rettsvirkninger. Det vil si at avtalen er ugyldig og således ikke kan gjøres gjeldende eller håndheves.

Foretak og personer som har lidt et tap som en følge av den ulovlige atferden, kan kreve erstatning dersom de øvrige vilkårene for dette er til stede.

Sanksjoner

Ved overtredelse av konkurranseloven § 10 har Konkurransetilsynet ulike reaksjonsmidler å velge mellom. Konkurransetilsynet kan ilegge foretak overtredelsesgebyr på inntil 10 prosent av foretakets omsetning etter konkurranseloven § 29. Videre kan Konkurransetilsynet anmelde overtredelser til politiet, normalt Økokrim, for strafferettslig forfølgning av foretak og/eller personer etter konkurranseloven § 30. Brudd på § 10 kan straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år. Ved særlig skjerpene omstendigheter kan fengsel inntil 6 år anvendes.

Ved mindre alvorlige overtredelser kan Konkurransetilsynet påby opphør av den ulovlige atferden etter konkurranseloven § 12. Påbud om opphør kan også ilegges i kombinasjon med overtredelsesgebyr. Påbud om opphør kan omfatte ethvert tiltak som er nødvendig for å bringe overtredelsen til opphør. Dette kan omfatte både atferdsregulerende og strukturelle tiltak. For å sikre at et pålegg om opphør etterleves kan det ilegges tvangsmulkt. Overtredelse av et påbud om opphør kan medføre overtredelsesgebyr etter § 29 eller straff etter § 30.

Ved utmålingen av overtredelsesgebyr eller straffebøter til foretak for overtredelse av konkurranseloven § 10, skal det i henhold til konkurranseloven § 31 tas i betraktning om foretaket har bistått konkurransemyndighetene med oppklaringen av egen eller andres overtredelse (lempning).

For mer informasjon om sanksjoner og [lempning](#) etter konkurranseloven, se egne temaark.